

Посилання:

Мелько Л.Ф. Проблеми викладання навчального курсу «Країнознавство» у вищій школі / Л.Ф. Мелько // Географія і сучасність. Збірник наукових праць Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. – К.: Видавництво Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 2006. – Вип. 16. – С.260–264.

Мелько Л.Ф.

Університет економіки та права «КРОК»

ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ «КРАЇНОЗНАВСТВО» У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У статті висвітлюються проблеми викладання навчального курсу “Країнознавство” у вищій школі на сучасному етапі та пропонуються шляхи їх вирішення.

В статье рассматриваются проблемы преподавания учебного курса «Страноведение» в высшей школе на современном этапе и предлагаются пути их решения.

The article deals with the problem of teaching study course of Regional Geography in the Higher School and offers the ways of their Solution.

У зв'язку з глобалізацією усіх сторін суспільного життя увага до особливостей країн і народів світу зростає, особливо як до потенційних об'єктів міжнародної діяльності. Великого значення набуває визначення місця і ролі України на міжнародній арені. Актуальним є високопрофесійна підготовка спеціалістів-міжнародників, де особливого значення набуває вивчення навчального курсу “Країнознавство”.

Теоретико-методологічні засади країнознавства на теренах вітчизняної науки висвітлені у дослідженнях Б. Яценка, І Зінько, В. Безуглого. На теренах російської науки ці питання піднімаються у публікаціях М. Мироненка, Я. Машбиця, В. Максаковського, Д. Севастьянова, О. Сапожнікової та ін. Питання особливостей

методики викладання країнознавства у вищій школі висвітлені недостатньо, тому потребують уваги та розгляду.

Мета статті полягає у виділенні та розкритті проблем викладання навчального курсу “Країнознавство” у вищій школі та розробці пропозицій щодо шляхів їх розв’язання.

Навчальний курс “Країнознавство”, окрім географічних факультетів, викладається за напрямом підготовки “міжнародні відносини” і є надзвичайно актуальним.

Автор цієї статті пропонує виділити і розглянути дві основні проблеми викладання навчального курсу “Країнознавство”, а саме: 1) змісту навчальної дисципліни; 2) навчально-методичного забезпечення.

Проблема змісту навчального курсу пов’язана із численними підходами та думками щодо місця країнознавства у системі наук та зі сферою підготовки фахівців.

Країнознавство, за визначенням країнознавчого словника-довідника, є географічною наукою, “яка займається комплексним вивченням природи, історико-географічних особливостей, демографії, соціально-економіко-географічних, геокультурних та геополітичних аспектів країн світу” [5, с. 220].

Окрім цього, існує думка щодо визначення країнознавства як комплексної синтезуючої науки, яка займається вивченням регіонів та країн світу. І. Зінько зазначає, що “країнознавство треба розглядати ширше – як міждисциплінарну суспільну науку, що розвивається на межі філософії, географії, історії, етнографії, економіки, соціології, культурології, політології та інших наук” [7, с.115].

Аналіз наукових джерел, теорії та методології країнознавства, дозволив з’ясувати відсутність єдиної думки щодо визначення місця країнознавства у системі наук. Географи розглядають країнознавство у структурі економічної та соціальної географії (А.П. Голиков, Я.Б. Олійник, А.В. Степаненко), природничо-соціальних географічних наук (Я.Жупанський); історики, політологи акцентують увагу на вивченні історичних особливостей, політичних реалій (В.І. Головченко, О.А. Кравчук, П.М. Ігнат’єв); лінгвісти, філологи звертаються до розгляду основної інформації про країну вивчення.

Слід відзначити факт відсутності значної кількості публікацій науково-методологічного характеру. Потребує уточнення науковий апарат країнознавства, чітке місце у системі наук та його обґрунтування [10].

Подібна неузгодженість тому і викликає цілу низку проблем, у тому числі змістову, у процесі викладання навчальної дисципліни “Країнознавство” у вищій школі.

В університеті економіки та права “КРОК” даний навчальний курс викладається з 2002 року і є дисципліною профільного спрямування за напрямом підготовки “міжнародні відносини”.

Предметом вивчення навчального курсу “Країнознавство” є загальні і специфічні особливості соціально-економіко-географічних, політичних систем, регіонів, країн світу.

Мета курсу полягає у формування у студентів знань про геопросторові особливості регіонів та країн світу як потенційних об’єктів міжнародної діяльності (їх соціально-економіко-географічні, історичні, демографічні, геополітичні та геокультурні характеристики).

Завданнями курсу є: 1) засвоєння студентами теоретичних основ та методів комплексного країнознавства; вивчення стану, функціонування та змін, що відбуваються в системі господарства, населення, природного середовища окремих регіонів та країн світу, а також їх історичних, політичних, культурних особливостей; 2) формування національної свідомості, активної громадянської позиції; виховання особистості на засадах толерантності, взаємоповаги до інших культур та народів; 3) розвиток творчого потенціалу особистості, вмінь та навичок, які сприяють пошуку та формуванню ґрунтовних знань про регіони та країни світу.

Пропонуємо познайомитися із змістовою частиною курсу.

Навчальний курс складається із шести розділів: 1) загальна характеристика світу; 2) Європа як економіко-географічний і політичний макрорегіон; 3) Азійсько-Тихоокеанський макрорегіон світу (країни Азії); 4) макрорегіон Африка; 5) макрорегіон Америка; 6) країнознавча характеристика Австралії та Океанії.

У розділі “Загальна характеристика світу” розглядається методологічний апарат країнознавства, методи, функції країнознавчих досліджень, історія розвитку науки, основні країнознавчі школи, висвітлюються основні аспекти характеристики країни, обґрунтовуються типології країн світу, міжнародних організацій.

Слід зазначити, що вивчення макрорегіонів відбувається на рівні мезорегіонів (субрегіонів) та найбільш типових країн. Комплексна країнознавча характеристика включає розгляд широкого спектру питань, а саме: загальні відомості, політичний устрій, історія формування території, природно-ресурсний потенціал, населення, особливості економічного розвитку, соціальна сфера, зовнішні економічні та політичні зв'язки, міжнародні угруповання тощо [11].

Одними із пропозицій щодо шляхів подолання проблеми змісту у курсі “Країнознавство” можуть бути наступні.

Автор статті підтримує думку багатьох спеціалістів щодо необхідності започаткування та традиційного проведення міждисциплінарної конференції з проблем теорії, методології, сучасних наукових досліджень країнознавства, як науки та навчальної дисципліни, методики викладання у навчальних закладах.

Ми вважаємо, що зміст навчального курсу “Країнознавство” має хоча б частково узгоджуватися з типовими навчальними програмами на державному рівні, виходячи із фахової підготовки спеціалістів. При чому підготовка такого документу має відбуватися у процесі обговорення фахівців шляхом створення робочих груп.

Наступною проблемою викладання навчального курсу “Країнознавства” у вищій школі є відсутність комплексного навчально-методичного забезпечення.

Під поняттям “комплексне навчально-методичне забезпечення” ми розуміємо сукупність засобів навчання, які могли б у повній мірі забезпечити глибоке оволодіння навчальною дисципліною, забезпечивши якісну підготовку майбутніх спеціалістів.

Складовими комплексного навчально-методичного забезпечення, на наш погляд, мають бути: 1) підручники, посібники, хрестоматії; 2) наочні мульти-відео посібники, аудіопосібники; 3) тематичні карти, атласи; 4) словники, довідники тощо.

Серед компонентів навчально-методичного забезпечення на сьогодні існують різноманітні підручники та посібники. Але у зв'язку з різними підходами щодо змісту навчального курсу існують певні проблеми.

Наприклад, відсутній підручник з країнознавства, де розглядалися б питання комплексної країнознавчої характеристики у широкому розумінні для ґрунтового вивчення дисципліни. Саме такий підручник необхідний для фахівців на пряму підготовки “міжнародні відносини”.

Хоча слід зазначити, що на сьогодні існують якісні підручники та посібники, які варті уваги та широкого застосування у навчальній діяльності, які ми використовуємо на практиці. Кожний з них цікавий своїм ракурсом країнознавчих характеристик, як показано в табл.1, що забезпечує серйозний, ґрунтовний матеріал для вивчення, але спричинює певні труднощі для студента, пов'язані з використанням.

Таблиця 1

Співвідношення країнознавчих характеристик у навчальній літературі

<i>Складові країнознавчих характеристик</i>	<i>Навчальна література</i>
Загальні відомості, природні умови і ресурси, населення, економіко-географічна характеристика, рекреація і туризм регіонів світу	Безуглий В.В., Козинець С.В. Регіональна економічна та соціальна географія (2003)
Загальні відомості, економічний розвиток, внутрішня та зовнішня політика на сучасному етапі, інтеграційні угруповання країн світу	Бердичевський Я.М. Зарубіжні країни (2003)
Фізична географія, населення, особливості історичного, соціально-економічного розвитку регіонів та країн	Блій Г. де, Муллер П., Шаблій О.І. Географія: світи, регіони, концепти (2004)
Проблемні питання зовнішньої та внутрішньої політики країн, їх економічного розвитку	Ігнат'єв П.М. Країнознавство. Країни Азії (2004)
Загальні відомості, природні умови і	Безуглий В.В. Економічна і соціальна

ресурси, населення, економіко-географічна характеристика, соціальна сфера країн світу	географія зарубіжних країн (2005)
Історичний розвиток, політична система, фінансово-економічне становище, внутрішня політика країн	Головченко В., Кравчук О. Країнознавство: Азія, Африка, Латинська Америка, Австралія і Океанія (2006)
Загальні відомості, географічне положення, історія виникнення та розвитку, державний устрій і форма правління, природні умови та ресурси, населення, господарство, культура та соціальний розвиток країн	Масляк П.О. Країнознавство (2007)

Методологічні засади країнознавства найбільш ґрунтовно пропонуються у підручниках, В. Безуглого, С. Козинець, П. Масляка.

Загальні відомості, природні умови та ресурси, населення, господарство, соціокультурну сферу, на нашу думку, краще розглядати за джерелами [1,2,3,6,9]. Питання історичного розвитку, внутрішньої та зовнішньої політики, інтеграційних угруповань ґрунтовно висвітлено у джерелах [4,6,8]. Слід підкреслити, що у змісті навчальної країнознавчої літератури чітко прослідковується провідний фах автора, як правило географа, історика чи політолога.

Окрім цього, необхідною для викладання та вивчення курсу “Країнознавство” є довідкова література: енциклопедичні довідники (І. Дахно, 2004), країнознавчі словники (І. Дубович, 2003), довідники (Є. Ростов, 2003) тощо. Але нагальною є проблема оновлення статистичних даних економічних показників.

Суттєвим недоліком такої різноманітності джерел є недостатня їх кількість у бібліотеках у повному обсязі.

Специфіка викладання навчального курсу “Країнознавство” полягає у необхідності широкого застосування, окрім підручників та посібників, інших різноманітних засобів навчання, що на сьогодні є проблемою. Викладання такого

серйозного і пізнавального курсу неможливе без широкого використання методів наочності, демонстрування, ілюстрування, без широкого впровадження відео-, мультимедійних засобів навчання, комп'ютерних технологій.

Звичайно, кожний викладач навчального курсу “Країнознавство”, формує навчально-методичне забезпечення, виходячи із можливостей власних та вищого навчального закладу. Але це відбувається на локальному рівні.

З метою якісної підготовки майбутніх фахівців існує необхідність створення комплексного навчально-методичного забезпечення на державному рівні для широкого користування, особливо мультимедійних, картографічних засобів навчання, з можливим об'єднанням зусиль спеціалістів в даній галузі та їх наробок, з залученням фахівців по технічному оформленню проектів.

Аналіз проблем викладання навчального курсу «Країнознавство» дозволив зробити наступні *висновки*.

Відсутність значної кількості досліджень науково-методологічного характеру щодо теорії та методології країнознавства, як науки та навчальної дисципліни, спричинило виникнення проблем при викладанні курсу “Країнознавство” у вищій школі.

Найсуттєвішими проблемами автор вважає проблему змісту та комплексного навчально-методичного забезпечення дисципліни. Потребує уточнення змістова частина курсу “Країнознавство” за напрямом підготовки «міжнародні відносини».

Одними із дієвих шляхів розв'язання висунутих проблем автор вважає: 1) започаткування на державному рівні традиційної наукової конференції з проблем теорії та методології країнознавства, методики викладання у вищій школі; 2) створення на державному рівні робочих груп з залученням провідних фахівців у даній галузі.

Список використаної літератури:

1. Безуглий В.В. Економічна і соціальна географія зарубіжних країн: Навчальний посібник / В.В. Безуглий. – К.: ВЦ "Академія", 2005. – 704 с.

2. Безуглий В.В., Козинець С.В. Регіональна економічна та соціальна географія світу: Посібник. – К.: Видавничий центр «Академія», 2003. – 688 с.
3. Блій Ге Де, Муллер Пітер. Географія: світи, регіони, концепти / Пер. з англ.; Передмова та розділ “Україна” О.Шаблія. – К.: Либідь, 2004. – 740 с.
4. Головченко В., Кравчук О. Країнознавство: Азія, Африка, Латинська Америка, Австралія і Океанія. Навчальний посібник. – К.: ЗАТ «Нічлава», 2006. – 336 с.
5. Дубович І. Країнознавчий словник-довідник. – Львів: Видавничий дім «Панорама», 2003. – С.220.
6. Зарубежные страны. – Выпуск 1: 1998-2003 гг. /Авт.-сост. Я.М.Бердичевский. – Запорожье: Премьер, 2003. – 624 с.
7. Зінько І.З. Теоретичні основи країнознавства: проблеми становлення навчальної дисципліни // Модернізація і реформування середньої, вищої і післядипломної географічної та картографічної освіти в країнах СНД: досвід, проблеми, перспективи: Матеріали XII Міжнародного науково-методичного семінару, Харків, 8012 вересня 2003 р. – Вінниця: Антекс-У, Лтд, 2003. – С. 114-116.
8. Ігнат'єв П.М. Країнознавство. Країни Азії: Навчальний посібник. – Чернівці: Книги – XXI, 2004. – 384 с.
9. Масляк П.О. Країнознавство: Підручник. – К.: Знання, 2007. – 292 с.
10. Мелько Л.Ф. Історичний аспект розвитку країнознавства / Л.Ф. Мелько // Вчені записки / Ун-т економіки та права “КРОК” / Відп. ред. М.Є. Шумило. – К., 1997. – Вип. 14. – 2005. – С. 207–216.
11. Мелько Л.Ф., Уварова Г.Ш. Країнознавство: Навчально-методичний комплекс дисципліни. – К.: Університет економіки та права ”КРОК”, 2005. – 130 с.